

О. Д. Бойко

Перша війна Радянської Росії проти УНР 1917—18

ПЕРША ВІЙНА РАДЯНСЬКОЇ РОСІЇ ПРОТИ УНР 1917—18 — збройний конфлікт, що став наслідком протистояння УНР і РНК Росії на чолі з В. Леніним. Бойові дії тривали від грудня 1917 до травня 1918. Проголошена як автономна частина федеративної Російської держави (див. *Універсали Української Центральної Ради*), УНР після більшовицького перевороту в Петрограді (нині Санкт-Петербург) 1917 наполягала на утворенні федеративного уряду в Росії з представників усіх територій, що самовизначилися. Невдала спроба більшовиків змінити владу в Україні шляхом переобрання УЦР (див. [Всеукраїнський з'їзд рад селянських, робітничих і солдатських депутатів 1917](#)) змусила РНК вдатися до «радянзації» України за допомогою військової сили. 3(16) грудня 1917 з'явився [«Манифест к украинскому народу с ультимативными требованиями к Центральной Раде»](#). За кілька днів російські революційні війська почали просування в Україну. Офіційно вважалося, що вони прямують на Дон на боротьбу з [О. Каледіним](#). 9(22) грудня 1917 більшовицькі загони прибули до Харкова і встановили контроль над містом. За вказівками з Петрограда, під охороною російського війська українські більшовики провели 1-й Всеукраїнський з'їзд рад 1917, який оголосив Україну радянською республікою, федеративною частиною радянської Росії. Завдяки цьому Петроград надалі представляв події в Україні як внутрішній конфлікт між революційними радами робітничих і солдатських депутатів і буржуазною УЦР. За такими формальними ознаками радянська історіографія трактувала збройний конфлікт як громадянську війну, сучасна українська — як міждержавний конфлікт, агресію більшовицької Росії (РСФРР) проти УНР. 17(30) грудня радянський уряд України оголосив війну УЦР і звернувся по допомогу до РНК. Наприкінці грудня в Україну прибуло бл. 20 тис. більшовицьких матросів, солдатів, яких підсилили місцеві червоногвардійські загони. 25 грудня 1917 (7 січня 1918) нарком [В. Антонов-Овсієнко](#), комісар «по боротьбі з контрреволюцією на Півдні Росії», віддав наказ про загальний наступ проти УНР. На той момент під більшовицькою владою вже знаходилася значна частина Лівобережної України. Українська влада виявилася неспроможною протистояти більшовицькій навалі, оскільки не мала власних збройних сил. Лише 26 грудня 1917 (8 січня 1918) Генеральний секретаріат УЦР схвалив постанову про створення армії. На боці УНР воювали поодинокі українізовані

частини старої армії, загони *Вільного козацтва*, новоутворені військові формації ([Гайдамацький кінний полк ім. кошового К. Гордієнка](#), [Гайдамацький кіш Слобідської України](#), *Січові стрільці*). 29 грудня 1917 (11 січня 1918) більшовики зайняли Катеринослав (нині Дніпро). Перед тим у місті розпочалося заздалегідь підготовлене місцевими більшовиками повстання робітників, на допомогу якому й прийшли війська з Росії. Цю «тактику» більшовики використовували й надалі (у Миколаєві, Одесі, Києві та ін.). 2(15) січня 1918 вони захопили Олександрівськ (нині Запоріжжя), 6(19) січня 1918 — Полтаву. Далі двома колонами з боку Харкова—Полтави та Гомеля—Курська—Бахмача розпочали наступ на Київ (див. [Крути](#)). Підняте більшовиками [Київське \(січневе\) збройне повстання 1918](#) було придушене, проте після 5-денного артилерійського обстрілу і запеклих боїв 26 січня (9 лютого) 1918 українська влада залишила Київ. Урядові установи та збройні формування УНР зосередилися на Волині. На решті території України встановлено радянську владу. Другий етап війни розпочався після укладення [Брестського \(Берестейського\) мирного договору](#) УНР із державами Четверного союзу. 30 січня (12 лютого) 1918 уряд УНР звернувся до німецького командування за військовою допомогою в боротьбі проти агресії більшовиків, 8(21) лютого 1918 німецькі війська вступили в Україну. Боротьбу проти більшовиків продовжували й українські частини. 2 березня 1918 вони увійшли до Києва. Протягом березня—квітня 1918 вели наступ на Полтаву, Харків, Лозову, Луганськ, здійснили похід на Крим (див. [Кримська група Армії УНР](#)). На кінець квітня вся територія УНР була вільна від російських військ. За 6-ю статтею Брестського мирного договору 3 березня 1918 РСФРР зобов'язувалася визнати УНР, вивести з її території свої війська, розпочати переговори про підписання мирного договору і встановлення державних кордонів. 6 травня 1918 у м. Конотоп (нині Сумської обл.) представники німецько-українських військ та військ РСФРР підписали договір про припинення воєнних дій. Під час Мирних переговорів між Українською Державою та РСФРР 12 червня 1918 сторони уклали прелімінарну мирну угоду. Було встановлено [Демаркаційну лінію між Українською Державою та РСФРР 1918](#).

Рекомендована література

1. Монкевич Б. Слідами новітніх запорожців. Л., 1928;
2. Удовиченко О. І. Україна у війні за державність. К., 1995;
3. Тинченко Я. Перша українсько-більшовицька війна (грудень 1917 — березень 1918). К.; Л., 1996;
4. Верстюк В. Українська Центральна Рада. К., 1997.

Бібліографічний опис:

Перша війна Радянської Росії проти УНР 1917—18 / О. Д. Бойко// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-890017>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).